

Κ. Καραθανάσης, Γ. Καρανικόλας, Φ. Μαυρογιώργης, Γ. Μιχάλης, κ.ά., οί ιστορικοί Γ. Μενάρδος, Εϋ. Ρόζος, Θ. Μπινίκος, Π. Παρασκευαΐδης καί άλλοι είδικοί έρευνητές. Τά θέματα δέν είχαν μόνο θεωρητικό ένδιαφέρον, αλλά άποσκοπούσαν νά συμβάλλουν στή λύση καί συγκεκριμένων προβλημάτων (π.χ. Άπολλώνιο Θέατρο Σύρου, διάσωση τών κτισμάτων, επίδραση τοϋ τουρισμοϋ κ.ά.).

ΔΡ ANNA ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΤΟΥ ΚΕΕΦ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΥΤΟΠΙΑ (22-23 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1985)

Στις 22 και 23 Νοεμβρίου 1985 πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, στο μεγάλο Αμφιθέατρο της Παντείου Σχολής, φιλοσοφικό και επιστημονικό συμπόσιο που διοργάνωσε το περιοδικό ANTI. Το θέμα του συμποσίου ήταν: «Ουτοπία-Οράματα τελειότητας».

Έγιναν, με τη σειρά που καθόριζε το πρόγραμμα της εκδήλωσης, οι ακόλουθες εισηγήσεις:

1. Βασ. Δρουκόπουλος: «Οι ουτοπικοί και η σημερινή συγκυρία».
2. Keith Taylor: «Μαρξισμός και ουτοπισμός στον 19ο αιώνα».
3. Μιχ. Δημητρίου: «Η εμφάνιση των ουτοπικών στην Ελλάδα. Ιστορικές μαρτυρίες».
4. Μιχ. Χατζηπροκοπίου: «Φεμινισμός και ουτοπία».
5. Barbara Goodwin: «Ουτοπισμός: υποστηρικτές και επικριτές στον 20όν αιώνα».
6. Παναγιώτης Νούτσος: «Για τον ελληνικό 'ουτοπικό σοσιαλισμό'. Όρια, δυνατότητες, προσαρμογές».
7. Thomas Markus, Σαβ. Κονταράτος, Δημ. Φατούρος (στρογγυλό τραπέζι): «Οράματα τελειότητας: επιδράσεις της ουτοπικής σκέψης στην Αρχιτεκτονική από το Μεσαίωνα μέχρι σήμερα».

Αξίζει επίσης να σημειωθεί και η πολύ ενδιαφέρουσα έκθεση ουτοπικής αρχιτεκτονικής, που οργάνωσε ο καθηγητής Th. Markus και που λειτούργησε τις μέρες του σεμιναρίου στο φουαγιέ της Σχολής.

Γενικά, την επιτυχία του συμποσίου εξασφάλισαν τόσο οι υψηλού επιπέδου εισηγήσεις όσο και οι γόνιμες κριτικές παρεμβάσεις του κοινού.

Η εκδήλωση άρχισε με την ομιλία του κ. Β. Δρουκοπούλου, που έθεσε προς εξέταση μια σειρά από καίρια ζητήματα. Πόσο παλιά είναι η ουτοπική σκέψη, ποια τα γνωρίσματά της και σε τί διαφέρει από το μύθο και το όνειρο; Είναι οι ουτοπίες μόνο δημιουργήματα της φαντασίας και της καθαρής λογικής ή αποτελούν — σε μεγάλο βαθμό — καταγραφές της πραγματικής ανθρώπινης εμπειρίας; Γιατί στην εποχή μας δεν ανθεί ο ουτοπικός στοχασμός; Μήπως αυτό οφείλεται στην απουσία ελπίδας για μια εποικοδομητική και συνάμα ριζική τομή;

Ο κ. Keith Taylor, στη συνέχεια, με την εξαιρετικά συγκροτημένη εισήγησή του καταπίστηκε με το πρόβλημα των σχέσεων του μαρξισμού με τα σπουδαιότερα ρεύματα της δυτικής πνευματικής παράδοσης. Πλην της ουτοπικής παράδοσης, αποφάνθηκε επί του προκειμένου ο κ. Taylor, ο μαρξισμός συνάπτεται με την επιστημονική σκέψη, το φιλοσοφικό υλισμό, τον ιδεαλισμό, το ρομαντισμό και ακόμη με τη θρησκευτική εσχατολογία και το μεσσιανισμό — θέση που προκάλεσε άλλωστε ιδιαίτερη αίσθηση στο ακροατήριο, γι' αυτό και επακολούθησαν αξιόλογες παρεμβάσεις και αντιπαραθέσεις.

Στάθηκε ακόμα στην εξέταση ενός άλλου σημαντικού ζητήματος, δηλαδή στο θέμα του «ρεαλισμού» ή του «ορθολογισμού» του μαρξισμού, διατυπώνοντας την άποψη ότι το όραμα του Μαρξ για ένα «νέο κόσμο» δεν πρέπει να εκληφθεί ως ένα καθαρά νοητικό κατασκεύασμα. Ό,τι διακρίνει, είπε, τη σκέψη του Μαρξ από τις προγενέστερες μορφές ουτοπισμού είναι η *ιστορικότητα* αυτού του οράματος — έννοια που δύσκολα μπορούμε να κατανοήσουμε, αν δεν τη συσχετίσουμε προηγουμένως με κάποιες έννοιες — κλειδιά στο μαρξιστικό στοχασμό, έννοιες, όπως «ορθολογισμός», «καθολικότητα» και «υπέρβαση», που ο Μαρξ άντλησε από τη γερμανική ιδεαλιστική φιλοσοφία και ειδικότερα από τον Hegel.

Ενδιαφέρουσα επίσης, αν και ίσως σχηματική, υπήρξε η ομιλία της κ. Barbara Goodwin. Ξεχωρίζοντας τους επικριτές του ουτοπισμού σε δύο διαφορετικές σχολές, σ' αυτήν των φιλελευθέρων δημοκρατών (συντηρητικών όπως τους αποκάλεσε) και σ' εκείνη των επικριτών της Αριστεράς, έκανε αντίστοιχα τις εξής διαπιστώσεις: Οι συντηρητικοί επικριτές της ουτοπίας (Popper, Talmon, Hayek, Oakeshott, Laronge), όταν εναντιώνονται στην «κλειστή», και τεχνητή φύση της ουτοπικής κοινωνίας εν ονόματι του αυθόρμητου και της αχειραγώγητης φύσης της ανθρώπινης κοινωνίας και ευτυχίας, αφενός θεωρούν το μαρξισμό ως ουτοπία της χειρότερης ολοκληρωτικής πρακτικής και αφετέρου ψεύδονται, γιατί παρουσιάζουν τη φιλελεύθερη-δημοκρατική κοινωνία της Δύσης ως παραδειγματικά «ανοιχτή» κοινωνία. Εξάλλου, συμπλήρωσε, οι περισσότεροι ουτοπιστές δεν πρότειναν την επιβολή των οραμάτων τους με επανάσταση ή καταναγκασμό. Οι επικριτές, πάλι, της πολιτικής ουτοπίας από το χώρο της Αριστεράς στον αιώνα μας (μ' εξαίρεση τον Bloch και τον Mannheim) εξακολουθούν, είπε, να θεωρούν προσβλητικό τον όρο «ουτοπικός». Η ίδια, πάντως, διατύπωσε συμπερασματικά τη θέση ότι η συνέχιση του ουτοπικού εγχειρήματος στις μέρες μας μέσα από την αγωνιστική πρακτική των αναρχικών και των φεμινιστριών (π.χ. το ουτοπικό μυθιστόρημα έχει επιλεγεί σαν μέσο προβολής των ιδεών τους) αποτελεί μάλλον την πιο καλή μορφή υπεράσπισης της ουτοπίας.

Ό κ. Μιχ. Χατζηπροκοπίου με την εισήγησή του «Φεμινισμός και ουτοπία» έκανε δύο εύστοχες επισημάνσεις. Η πρώτη αφορούσε την εσφαλμένη παραδοσιακή αντίληψη ότι ο φεμινισμός του 19ου αιώνα περιοριζόταν μόνο στη διεκδίκηση τυπικής νομικής και πολιτικής ισότητας και όχι στην απελευθέρωση της γυναίκας. Με βάση την πρόσφατη έρευνα, τόνισε, αποδεικνύεται ότι οι οπαδοί του Σαιν-Σιμόν, του Φουριέ και του Όουεν οραματίζονταν ένα πρότυπο κοινωνικής οργάνωσης, εντελώς διαφορετικό από εκείνο της εποχής τους, που θα εξασφάλιζε μεταξύ των άλλων και την πραγματική κοινωνική ισότητα των γυναικών. Η δεύτερη παρατήρησή του αφορούσε την αντίληψη που επιβλήθηκε βαθμιαία και πάνω από έναν αιώνα περίπου στο κοινωνικό και πολιτικό κίνημα και υποστήριζε ότι οι ανισότητες των φύλων θα πάψουν τότε μόνον, όταν θα έχουν εξαφανιστεί οι ταξικές διαφορές. Η αντίληψη αυτή στάθηκε, κατά τον ομιλητή, η αιτία ώστε οι προτάσεις των ουτοπιστών για κοινωνική μεταβολή και βελτίωση της θέσης της γυναίκας να απασχολήσουν ξανά το γυναικείο κίνημα μόνο μετά το 1960.

Σε άλλο πλαίσιο και προβληματισμό κινήθηκαν οι πολύ ενδιαφέρουσες εισηγήσεις των κ.κ. Μ. Δημητρίου και Π. Νούτσου.

Στηριγμένος ο κ. Μ. Δημητρίου σε ιστορικές μαρτυρίες και σ' ένα τεράστιο υλικό, που η σύγχρονη επιστημονική έρευνα δεν έχει ακόμα επεξεργαστεί εξαντλητικά, εντόπισε την αφετηρία (Σαινσιμονιστές του Κωλέττη, 1833-34) και τις παροδικές εξάρσεις του ουτοπισμού στον τόπο μας, για να καταλήξει στην αποδοχή της θέσης ότι, παρά την εν γένει γυμνότητα του ουτοπικού σοσιαλιστικού τοπίου στην Ελλάδα, οι ουτοπιστικές

ιδέες ζυμώθηκαν με τις πολιτιστικές και πολιτικές παραδόσεις της χώρας (ουμανισμός της αρχαιότητας, χριστιανισμός, μαρξισμός-λενινισμός) και τις γονιμοποίησαν.

Από διαφορετική, τέλος, αφετηρία ξεκινούσε και σε διαφορετικό στόχο κατέτεινε η ομιλία του κ. Π. Νούτσου. Κατά τον ομιλητή, η περιοδολόγηση της ιστορίας των σοσιαλιστικών ιδεών σύμφωνα με το σχήμα «από την ουτοπία στην επιστήμη», που εισήγαγε ο Engels με το κείμενό του «Socialisme utopique et socialisme scientifique» (1880) δεν αναφερόταν άμεσα και κατ' ανάγκην στη μέχρι πρότινος ανεξέλικτη κοινωνικοπολιτικά πραγματικότητα της χώρας μας. Γι' αυτό και τα κατά καιρούς προτεινόμενα σχήματα περιοδολόγησης του ελληνικού σοσιαλιστικού κινήματος (του Στ. Καλλέργη, του Γ. Κορδάτου ή του Γ. Ζεύγου), εκτός από την έντονη ιδεολογικοποίησή τους, φανερώνουν και κάτι άλλο: τη διαρκή αντιπαράθεση του παρόντος με το παρελθόν του ντόπιου σοσιαλιστικού κινήματος. Υπάρχει συνεχώς, τόνισε ο κ. Π. Νούτσος, μια τάση άρνησης όλων των προδρόμων της σοσιαλιστικής θεωρίας στην Ελλάδα, απόρριψης που υπαγορεύεται από κάθε άλλο παρά επιστημονικά κριτήρια. Από την άποψη αυτή απαιτείται για την ορθή εφαρμογή του σχήματος αυτού στην ιστορία του ελληνικού σοσιαλισμού ένα ευρύ πρόγραμμα ειδικών επιστημονικών εργασιών και, προπάντων, «γενναία αναψηλάφηση των αυτονοήτων».

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΣΟΥΜΠΛΕΚΗΣ
ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ
ΑΘΗΝΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

ΑΙΤΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗ ΜΙΚΡΟΦΥΣΙΚΗ

(27-29 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1985)

Στις 27, 28 και 29 Νοεμβρίου 1985 οργανώθηκε, από την 'Ομάδα Διεπιστημονικής Έρευνας, σε συνεργασία με την Ένωση Έλλήνων Φυσικών, Συμπόσιο με θέμα: *Αιτιότητα και τοπικότητα στη Μικροφυσική*. Στο Συμπόσιο, που πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα του 'Εθνικού 'Ιδρύματος Έρευνών, εισηγητές ήταν φυσικοί από την Ελλάδα και τό εξωτερικό.

Όπως είναι γνωστό, με βάση τις ιδιομορφίες της Κβαντικής Μηχανικής, άμφισβητήθηκε, από την περίοδο του 1925, η ισχύς της αίτιοκρατίας στη μικροφυσική. Τά τελευταία χρόνια (μετά τό 1964), μιά σειρά πειράματα, που έχουν σά βάση τις περίφημες ανισότητες του Bell, σημαίνουν, για μιά κατηγορία φυσικών και έπιστημολόγων, ότι στη μικροφυσική δέν ισχύει ούτε η αρχή της τοπικότητας. Στις έρμηνείες αυτές αντίσσεται ένα έξίσου ισχυρό ρεϋμα ρεαλιστών φυσικών και έπιστημολόγων, στηριζόμενο κυρίως στις αναλύσεις του A. Einstein. Έτσι τά τελευταία χρόνια παρατηρεΐται μιά όξεια διαμάχη σχετική με τό πρόβλημα της τοπικότητας και της αιτιότητας στη Φυσική, και πολλά διεθνή συνέδρια έχουν αφιερωθεΐ σ' αυτό τό θέμα και ευρύτερα στό πρόβλημα των έννοιολογικών θεμελίων της μικροφυσικής.

Η 'Ομάδα Διεπιστημονικής Έρευνας (ΟΔΕ) όργάνωσε τό Σεπτέμβριο του 1982 ένα διεθνές συνέδριο με θέμα: 'Η έννοια της φυσικής πραγματικότητας. (Τά Πρακτικά αυτού του Συνεδρίου έκδόθηκαν με τόν τίτλο: *The Concept of Physical Reality* από τίς έκδόσεις «Ι. Ζαχαρόπουλος»). Επίσης τό Σεπτέμβριο του 1984 η ΟΔΕ όργάνωσε ένα δεύτε-